

**ULUSLARARASI BAKAOLORYA PROGRAMI A1 TÜRKÇE DERSİ
UZUN TEZİ**

“ COĖRAFYANIN IZDIĖİ YOL”

Araştırma Sorusu:

Hakan Günday'ın “Daha” adlı romanında uzamsal gerçekliğin bireyin yaşam algısının oluşmasına etkileri nasıl işlenmiştir?

Ders: Türkçe A, Kategori 1

Sözcük Sayısı: 3901

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1-2-3
1. BÖLÜM: Göç olgusu.....	3-4-5
2. BÖLÜM: Ekonomik yapının biçimlendirdiği uzam gerçeği.....	5-6-7
3. BÖLÜM: Ahlaki yozlaşmanın uzamdaki değişime etkisi.....	7-8-9
4.BÖLÜM: Toplumsal yapının biçimlendirdiği uzam.....	10-11
5.BÖLÜM: Siyasi yapının uzam üzerindeki etkisi.....	12-13-14
SONUÇ.....	15-16-17-18
KAYNAKÇA.....	

Araştırma Sorusu :Hakan Günday'ın “Daha” adlı romanında uzamsal gerçekliğin bireyin yaşam algısının oluşmasına etkileri nasıl işlenmiştir?

GİRİŞ

Uzam, bireyin yaşama bakışında kişiliğinin oluşmasında davranışlarını belirlemede oldukça önemlidir. Yaşanılan mekândaki gerçeklik, bireyin tüm yaşamını yönlendirme gücüne sahiptir. Uzamlar değişse bile çoğu zaman birey üzerindeki izlerinin tümüyle silinmesi oldukça güçtür. Özellikle çocukluk dönemi, bireyin çevresel etkilere en açık olduğu dönemdir. Bu nedenle o dönem yaşanılan uzamın gerçekliği, bireyin kişilik oluşumunda kalıcı izler bırakır.

“Fiziksel çevre, içinde yaşayanların geleneklerini, kültürlerini, değerlerini, yargılarını, dünya görüşlerini ileten ve etkileyen bir ortamdır ve pek çok anlamı bünyesinde barındırır. Yani yaşanan mekân ile etkileşim bireyseldir. Bu nedenle mekâna yüklenen anlam/anlamlar zamana, duruma ve kişilere göre değişmektedir”.⁽¹⁾ (Dr. Sevcan Güle Solak 76) alıntısından da anlaşıldığı gibi yaşadığı çevre, bireyi her açıdan etkileme gücüne sahiptir. Her ne kadar birey yaşadığı mekana bireysel bir anlam yükleyecek olsa da o anlamın oluşmasında yaşanılan mekanın toplumsal, siyasi, ekonomik yapısının da etkileri vardır.Kimi zaman bu etkiler, toplumsal yapının bireyin önüne geçecek kadar güçlüdür. Hakan Günday'ın “ Daha” adlı romanında yaşadığı uzamın bütün olumsuzluklarıyla şekillenen kişiliğiyle odak figür “ Gaza” üzerinden uzamın bireyin yaşam algısının şekillenmesindeki etkileri yansıtılır.

Romanda Gaza adlı çocuk, acımasız bir babanın yanında ona pek itiraz edemeden büyümektedir. Annesi onu dünyaya getirirken öldüğü için hayatında sevgi ve şefkat büyümektedir. Annesi onu dünyaya getirirken öldüğü için hayatında sevgi ve şefkat anlamında büyük bir boşluk vardır. Katı bir kişiliğe sahip olan babası Ahad, bu boşluğu doldurmaktan uzak bir figürdür. Göçmenlerin sınırdan geçmesine yardım ederek para kazanır, daha dokuz yaşındayken Gaza'nın da bu işi yapması için onu zorlar. Yaptığı bütün tehlikeli ve kirlili işlerin Gaza için olduğunu sık sık dile getirerek çocuğu etki altında bırakır. Böyle bir ortamda büyüyen odak figür için bu yaşananlar, yaşam biçimi hiç kolay değildir. Yaptıkları nedeniyle zaman zaman suçluluk duyup vicdan azabı yaşar. Yaşadığı bu duyguların etkisinden kurtulmak için kendisini başka seçeneği olmadığına inandırmak ister. Yaşadığı sevgisizlik ve gerçek bir aile hayatına duyduğu özlem onu mutsuz eder. O yaşadığı bütün bu olumsuz duygulardan uzaklaşmak için olmadığı biri gibi davranmaya başlar. Birkaç yıl içinde dokuz yaşındaki Gaza'dan geriye çok az özellik kalır. O artık yaşadığı olaylar ve bu olaylar karşısındaki tutumları nedeniyle nefret ettiği babasına benzemeye başlamıştır. Üniversite eğitimi almak için bu kasabadan ayrılıp kendine yeni bir yaşam kurmayı planlarken aynı babası gibi acımasız bir insan kaçakçısı oluvermiştir.

Romanda bölgenin ekonomik ve siyasi yapısına gönderme yapılırken insanların iş olanaklarının sınırlı olması gerçeği üzerinde durulur. Özellikle, babası insan kaçakçısı olan Gaza ve onun koşullarındaki pek çok çocuk gibi başka bir seçenekleri neredeyse yoktur. Gaza zeki bir çocuk olmasına rağmen yaşadığı çaresizlik onu babasının işini yapmaya mecbur bırakır.

Romanda odak figürün uzamsal gerçeklik nedeniyle çok küçük yaşlarda başlayan değişimi, bu değişimin onda yarattığı sorunlar geriye dönüş tekniği ve iç monologlar aracılığıyla yansıtılır. Diyalog ve betimlemeler odak figürün yaşadığı toplumsal gerçekliğe ışık tutar. Özellikle kendisi gibi insan kaçakçısı olanlar, babası ve mültecilerle olan diyalogları yaşanan olumsuzlukların bireyler üzerindeki etkilerini ve sonuçlarını gösterirken farklı sosyal yapıdaki bu insanların yaşam karşısındaki duruşlarıyla romandaki zayıf ve güçlü karşıtlığı, kutupluluk ilkesiyle uzamdaki çaresizliği vurgulamak için kullanılır.

Günümüzün önemli sorunlarından biri olan mültecilik ve buna bağlı olarak gelişmiş insan kaçakçılığı gündemden düşmeyen konulardır. Bu nedenle bitirme tezi olarak hazırlanan bu çalışmada “Daha” romanındaki uzamsal gerçekliğin odak figürün kişiliğinin oluşumuna etkilerini incelemiştir. Bu etkiler göç olgusu, ekonomik yapı ahlaki yozlaşma, toplumsal yapı altbaşlıklarıyla ele alınacaktır.

1. BÖLÜM: GÖÇ OLGUSU

Ortadoğudaki savaş ve kaos, otoriter yönetimlerin baskıcı ve sömürgeci tutumları burada yaşayan yerli halkların ülkeden göç etmesine neden olmuştur. Suriye’deki ve Afganistan’daki savaş nedeniyle Yunanistan üzerinden Avrupa’ya kaçmak isteyen göçmenler için Türkiye önemli bir geçiş noktasıdır. Bu yüzden insan kaçakçılarına para ödeyerek Türkiye’den Yunanistan’a geçmeye çalışırlar. Zorlu bir süreç olan bu geçişlerde dilini bilmedikleri ülkelerde acımasız insan tacirlerinin elinde başlarına pek çok olumsuzluk gelir. Organ mafyası, fuhuş çeteleri, dolandırıcılar derken insan onurunu hiçe sayan pek çok

tehlikeli oluřumların mađduru olurlar.

Gaza'nın babası Ahad bir insan kaçakçısıdır. O bölgede bu işi yapan pek çok kişi vardır. Bu kişiler göçmenleri ticari bir "mal" olarak görürler. Onların çaresizlikleri ve zorunlulukları, eğitimsiz insan tacirlerinin kendilerini otorite olarak görmelerine neden olur. Bu çaresizlik ve güç karşıtlığı romanda kutupluluk ilkesiyle yansıtılır. Ahad'ın gücü karşısında göçmenlerin zayıflığı romanın ilerleyen bölümlerinde çok eleştirdiği hatta zaman zaman benzediği babası gibi davranmaya çalışan Gaza'da da görülür:

"Geçmişte yaşayan bir ben vardım. Başka da kimse yoktu. Hiçbir canlının ayak basmadığı o dehşet müzesinde tek başınaydım. Dehşet içinde. Çünkü ben de babam olmuştum. Bir Ahad olmuştur. Hatta ondan da beter..." (s. 52)

Farklı sosyal statüdeki insanların sunulduğu bu bölümlerde yaratılan karşıtlık yine bu yapılar arasındaki ayrımı göstermek için kullanılmıştır. Daha sonra göçmenlerin içindeki farklı yapıları sembolize eden figürlerin ilişkileri ve yaşam biçimleri yine kutupluluk tekniği ile okura sunulur. Eğitimli bir göçmen olan Rastin'in Türkçe bilmesi nedeniyle diğer göçmenlerin korkak ve kişiliksiz davranışlarıyla karşıtlık oluşturan otoriterliği de kutupluluk ilkesiyle vurgulanır. Bu durum insani zaafaların öne çıkarılmasında da uzamsal gerçekliklerin etkisini gösterir.

Gaza, babası iş için evden gidince depodaki mültecilerle tek başına ilgilenmek zorunda kalır. Bu on beş gün boyunca depodaki mültecileri kendince bir deney malzemesi olarak kullanır. Bu insanları bilgisayar oyunundaki parçalar olarak düşünür. Zaten bir "mal" olarak görünen göçmenler dilini ve başlarına gelecekleri bilmedikleri büyük bir korku içinde onun

dediklerini yapmak zorunda kalırlar. Bir süre sonra göçmenler için böbreğinin tekini vermeyi kabul edecek kadar fedakar biri olan Rastin de bir süre sonra güç sarhoşluğuna kapılır. Ondaki bu değişimde depoda güç koşullarda kalan göçmenlerin birbirlerine karşı bencil davranışlarının, güvenilmezliklerinin etkisi de vardır. Göçmenler için tek yaşam alanı depodur. Depoda onlarla ve Gaza'yla iletişimi sağlayan ve iki dili de bilen Rastin'dir. İyi bir eğitim almış olan Rastin siyasi nedenler nedeniyle ülkeden kaçmak zorunda kalmıştır. Bu sıkıntılı sürecin sıkıntısız atlatılması için iki tarafı da memnun edecek çözümler üretmeye çalışır. İçine hapsedikleri uzamda korku ve bilinmezlik hakimdir. Çünkü Gaza kimi zaman onları sadece izler ve kimseyle iletişim kurmaz. Bu korkulu bekleyiş göçmenler için dayanılmaz olur. Çünkü en iyi olasılıkla on beş gün kalacakları bu ufak depoda beslenme ve tuvalet sorunlarını çok ilkel yöntemlerle çözmek zorundadırlar. Rastin'in de onların çaresizlikleri nedeniyle ortaya çıkan bencil davranışlarına kızarak Gaza'nın ilettiklerini yanlış çevirir. Depodaki herkesin çıkarlarına göre birbirlerini incitmekten hatta sorgulamadan birbirlerine dayak atmaktan bile çekinmedikleri görülür. Uzamın onlar üzerinde yarattığı korkunun bireylerin ruh hallerini, davranışlarını, kişiliklerini böylesine çok etkilemesi Gaza'nın deneyi ile kanıtlamaya çalıştığı insani zaafının her şeyin üstünde olduğu düşüncesini destekler. Bu ilişkiler romanda diyalog ve iç monolog teknikleri yardımıyla yansıtılır:

“ Cuma'yı nasıl öldürdüğümü hatırlıyorum. Sırf babama kızdığım için yatağımdan kalkmamış ve gidip de o havalandırmayı çalıştırmamıştım. Rastin'in de benden farkı yoktu. Sırf benden nefret ettiği için zayıf adamın öldüresiye dövülmesine müdahale etmemişti.” (s. 166)

Gaza'nın iç monologları “ gücün gücü” adıyla bilgisayarda açtığı dosyadaki bilimsel çalışmasıyla ve bu çalışma için göçmenlere yaptıklarıyla ilgili vicdani sorgulamalar içerir. “-

Rastin, bu insanlar bir fedakarlık yapıyorsun diye onları cezalandırman mı gerekiyor?/-hayır, ben böbrek veriyor. Kendim için. Onlar içind. Gitmek için. Problem yok.” (s. 156)

Rastin’le Gaza’nın diyalogları ezen-ezilen ilişkisinin zincirleme bir davranış biçimi olarak uzamsal gerçeklikle şekillendiğini gösterir.

2. BÖLÜM: EKONOMİK YAPI

Romanda geçen uzamların ortak özelliği ekonomik açıdan olumsuz koşulların hakim olduğu yerler olmasıdır. Buraya gelen göçmenler gibi burada yaşayanlar da çok fazla seçeneğe sahip değildir. İnsanların geçimlerini sağlayacak iş bulamayışı, eğitim durumlarının yetersizliği kişileri çözümsüz bırakır ve bölgede insan kaçakçılığını bir iş kolu haline getirir. Bu bahane ile başlanan işten para kazandıkça hep bir dahaki sefere bırakmak düşüncesiyle yine devam edilir. Gaza’nın arkadaşı Ender’in yangında iki çocuğu kurtardığı için kahraman ilan edilen madalyalı jandarma assubayı babası bile bu işin içindedir. İnsan kaçakçılığına engel olması gereken bir konumdayken bu işin parçası olması uzamdaki ahlaki çöküntüyü gösterir. Etik ve toplumsal değerlerin böylesine yara aldığı bir toplumsal düzende kanunsuzlukların sonlandırılması mümkün değildir. Jandarma assubayı, çocuğunun geleceği için olduğunu söylerken göçmenlerin durumlarını önemsemez. Yazarın bu noktada iletmek istediği gerçeklik kişisel ve yaşamsal çıkarların var olan değerleri hiçe saydıracak kadar önemli olması durumudur. Kişi çaresiz kaldığında doğru diye bildiklerini, tüm öğretileri görmezden gelerek insanı insana kırdıracak kadar körleşebilir. Kurgudaki figürler de bu özellikleriyle öne çıkar.

Gaza, ekonomik gücün insanın kendini güçlü hissetmesi için çok önemli bir gerçeklik olduğunu erken yaşlarda öğrenir. Babasından gizli göçmenlere dağıttığı sudan para alması onun yaşadığı toplumdan edindiği bir deneyimin sonucudur. Daha sonra özüyle çelişen davranışlar içinde bulunması ve babasına her geçen gün daha çok benzemesi de bunu gösterir. Romanda ekonomik konumun insanın kendini güçlü hissetmesi için önemli nedenlerden biri olduğu, insanı önemsemeyen ve ona para kazanılacak bir mal gibi bakan toplumsal düzenle ilgilidir. Ekonomik yapının oldukça kötü olduğu bölgede para en büyük güç kaynağıdır. Bu durum roman boyunca Gaza'nın iç monologlarıyla ve iç sesinde Cuma'yla kurduğu diyaloglarda kendini gösterir. “ – *Bunun ne kadar iğrenç olduğunun farkında mısın?/ - Hı?/- Şu insanlara bak! Ne haldeler, bir bak! / Komik değil mi sence?/ ne komiği! Ne çirkin bir şey bu , görmüyor musun?*” (s.153) Bu durum karakteristik özellikleri her ne olursa olsun yaşanan çaresizlik ve düzen gerçekliğinin kişiyi evirebildiği, ailesinden bir birey bile olsa onay vermediği bir davranış biçiminin koşullar gereği benimsenmek zorunda kalışının acı bir örneği olarak yansıtılır.

Ekonomik koşullar ve gerçeklik göçmenler için uzam değişikliğinin nedenlerindedir. Kimi siyasi sığınmacı olarak, kimi savaştan kaçtığı için kimi de para kazanmak ve geride kalan ailelerine para göndermek için ülkelerinden ayrılırlar. Ölümü göze alarak çıktıkları bu yolculukta ülkelerindeki ekonomik durumun iyi olmayışının payı da en az siyasi belirsizlik kadar önemlidir.

3. BÖLÜM: AHLAKİ YOZLAŞMA

Yaşanan uzamdaki belirsizlik; kaos ve bunların sonucu olarak yaşanan korku, bireyi pek

çok açıdan olumsuz seçimlere sürüklerken insani, ahlaki boyutta yozlaşmaları da beraberinde getirebilir. Sağlam bir kişiliğe sahip olamayanlar baskının hakim olduğu ortamlarda, davranış bozuklukları gösterebilirler. Bunu kendilerini ve ailelerini korumak gibi haklı nedenlere dayandırmaya çalışsalar da ortada ahlaki açıdan çürümüş bir toplum vardır.

Toplumsal yapıdaki değişim bireylerin ahlak anlayışını da etkiler. Eđer olumsuz koşulların egemen olduğu bir toplum düzeni varsa, bu düzende var olabilmek için bireyler ahlaki kuralları hiçe sayabilirler. Özellikle ekonomik yapının çaresiz bıraktığı insanlar, ya da güç sarhoşluğu içindeki kişiler ahlaki değerleri önemsemeyebilirler. Yoksul olanlar başka çareleri olmadığı gerçeğine sığınarak varsıl olanlarsa güçlü oldukları için onlara kimsenin bir şey yapamayacağı gerçeğiyle kendilerini ahlaklı olmak zorunda hissetmeyebilirler. Bu tür toplumlarda ahlak neredeyse orta sınıfın önemseydiği bir kavrama dönüşür. Romanda da işsizliğin yoğun olduğu uzamda çaresizlik ahlaki yozlaşmanın ana nedeni olarak gösterilir. Ancak Ahad gibi , Ender'in babası gibi paranın getirdiği güce sahip olduktan sonra çaresiz olmasalar bile ahlaki değerleri yok sayanlar da görülür. “ *Ender'in tek kariyer planı Kandalı mafyasının bir parçası olmak gibi görünüyordu. Ama Ender'in bilmediği şeydi :Kandalı mafyası kendi babasıydı. Bir de Ahad ve ben...*” (s.130) Jandarma assubayı olmasına rağmen insan kaçakçılığını bırakmayan Ender'in babasının, bu işten yeterince para kazanmış olmasına rağmen vazgeçmeyen Ahad'ın ahlaki yozlaşmışlıkları daha fazlasına sahip olma hırslarına bağlanabilir.

Gaza, çok küçük yaşta ahlaksızlığın evrensel boyutta yaygınlaştığını ve doğal görülmeye başlandığını öğrenir. Önce babasından, sonra Ender'in babası Yadigar'dan, göçmenlerden , onların anlattıklarından insanların çıkarları söz konusu olduğunda ahlaklı olmayı çok da önemsemediklerini görür. On beş yıldır Kandalı' dan çıkmadığı halde üç kıtadan gelen

göçmenlerden insani zaafların, çıkarıcılığın pek çok değer yargısından daha önemli olduğunu gözlemler. Bir süre sonra kendisi de babasına benzemeye hatta zaman zaman merhametsizlikte onu geçmeye başladığında aynı ahlaki yozlaşma içine düşer. Çaresiz göçmenler üzerinden kendince deneyler yapması, onların seçeneksizliklerinden yararlanarak garip isteklerde bulunması hatta kadınlarla birlikte olması değer yargılarını hiçe saymaya başladığını kanıtlar. Kendisi de bu kirlenmenin farkındadır; hızla çürüdüğünü dile getirir. Romanda göçmenlerden sürekli “mal” diye söz edilmesi, Harmin ve Dordor’un öldürdükleri Libyalılar için “ *Babam ne diyeceğini bilemedi. Dordor’a sordu ve o şöyle dedi.-Hepsini öldürdük..Parası neyse vereceğiz*” (s.79) demeleri insanı, karşılığında ödenecek miktarla değer biçilen bir meta gibi gördüklerini gösterir. Bir süre sonra ölen bir mülteci için Gaza’nın da babasına aynı cümleyi tekrarlaması ahlaki yozlaşmanın öğrenilerek doğallaştığını düşündürür.

Gaza’nın sık sık havalandırmayı açmayı unutarak ölümüne neden olduğu Cuma ile hayali konuşmaları, onu kendi vicdanı yerine koyduğu bölümler; yaşadığı ahlaki kirlenmeyle ilgili duyduğu üzüntüyü yansıtır. Vicdanının yerine geçen Cuma, ona bir zamanlar gökyüzündeki kuşları beslemek için uçurtmanın kuyruğuna simit parçaları bağladığını hatırlatır. Böyle merhametli bir çocukken insanları bir deney aracı gibi kullanmasına şaşırdığını dile getirir. Bu iç konuşmalar Cuma’nın yaşadığı kirlenmeyle ilgili vicdan azabı çektiğini gösterir. Ancak yine de göçmenlere kötü davranmaya devam etmekten vazgeçmez:

“ *Kimse benden daha yorgun ve korkak olamaz Cuma! Kimse! / öyle mi? Bence bir de anneni düşün. Kendi çocuğunu öldürecek kadar korktun mu sen hiç?* “ (s.136) Toplumsal düzen içindeki ahlaki yozlaşmanın romanda daha çok Gaza’nın iç monologlarıyla ve geriye dönüş

tekniki ile yansıtıldığı görülür. Odak figür, bu şekilde başkalarıyla paylaşamayacağı duygularını dile getirir. Geriye dönüşlerle karşılaştırmalar yaparak özünden ne kadar uzaklaştığını düşünür.

4. BÖLÜM: TOPLUMSAL YAPI

Romadaki toplumsal düzen ezen- ezilen arasındaki ilişkiyle şekillenir. Güç sahibi olmak, özellikle siyasi yapının kontrol edilemediği toplumlarda önem taşır. Bu güce nasıl sahip olduğunun sorgulanması ve haklar arka plandadır. Bu açıdan bakıldığında toplumsal yaşamda adaletin de güçlüden yana olduğu görülür. İnsan kaçakçılarını engellemek göreviyle orada bulunan jandarma çavuşunun bile onlarla hareket etmesi, siyasi yapıdaki kontrolsüzlüğü ve çürümüşlüğü gösterir. Ciddi anlamda bir otorite boşluğudur yaşanan. Devletin gücünü belli bir sınıfa, yapıya kaptırması; yönetimdeki bu boşluk, ülkenin içinde bulunduğu yozlaşmışlığın da göstergesidir. Bu çürümüşlük bireylerden topluma yayılır, bir süre sonra da normal görülmeye başlanır.

Ülkelerindeki karışıklıklardan kaçmak için ölüm tehlikesini bile göze alarak yola çıkan göçmenler için bir an önce daha insanca ve güvende yaşayabilecekleri bir yere ulaşmak önemlidir. Bu yüzden kendilerine yardım edeceğini düşündükleri kişilerin isteklerini sorgulamadan yerine getirmeye çalışırlar. Bu durum boyun eymek anlamına gelse de öncelikleri hayatta kalmak olduğu için direnmezler. Onların çaresizliğinin farkında olan insan kaçakçıları da bu korkudan sonuna kadar faydalanmak isterler. Göçmenlerin bazılarının organ mafyasının ve fuhuş çetelerinin eline düşmesi toplumsal yapıdaki bozukluklarla bağlantılıdır.

Göçmenlerin içinde buldukları sıkışmışlığı, para kazanma kaynağı olarak gören bu insanlar, onları engelleyecek bir güç olmadığı için hatta bu güce sahip bazı kişilerin çıkarları için onlarla işbirliği yapmasından dolayı istedikleri gibi davranırlar.

Gaza, toplumsal yapıdaki bozukluğu sık sık göçmenler, babası ve kasaba halkı üzerinden sorgular. İnsanların cahil, zayıf ve seçeneksiz oldukları ortamlarda benzer davranışlar sergilediğini, toplumsal zaafın insani zaafarla ülke , kültür farkı göz etmeksizin benzerlik gösterdiğini düşünür:

“ Rastin’i yüksek lisans İstanbul Üniversitesi yerine hapse gönderen neyse ben de oyduum: kader. Ben kaderdim! O insanların hayat şartlarının toplamıydım. Ve o toplamın toplamı sıfırdı. Hepimizi içine alacak kadar dev bir sıfır.” (s. 166)

Söylemleri aslında figürün iç sayıklamaları, yüzleşmeleri ve itiraflarıdır. Bu noktada gerçeği görüp eyleme dökememe gelgiti yaşayan Gaza, kurgudaki başka bir çatışmayı sembolize eder. Bu da birey- birey çatışmasıdır:

“On beş yaındaydım ve ne vicdanım vardı ne de bir arkadaşım.Ender, babasının yediği rüşvetlerden kendisine düşen payla şehirdeki özel okula kaydedildiği hafta, sınıftakilerden haraç topladığı için disipline verilmişti.” (s.129)

Romanda toplumsal yapıyı en çok sorgulayan figür Gaza’dır. Zeki bir genç olan Gaza, toplumdaki çıkar ilişkilerinin toplumu çürüttüğünü düşünür. Bu düşüncesini kanıtlamak için depodaki göçmenler arasındaki ilişkileri gözlemler. Diyaloglar ve iç monologlarla ve Gaza’nın Cuma’yla olan iç diyalogları aracılığıyla toplumsal yapıdaki bozukluk okuyucuya aktarılır.

5. BÖLÜM: SİYASİ YAPI

Bir ülkedeki siyasi yapı, sadece ülkelerin gerçekleriyle şekillenmez. Bu; o ülkenin coğrafi konumu, başka ülkelerle ilişkileriyle de bağlantılıdır. Türkiye'nin konumu, özellikle Romadaki uzam Kandalı ve çevresi, siyasi anlamda önemli bir konumdur. Suriye, Afganistan gibi iç karışıklıklar ve savaş sorunuyla boğuşan ülkelere komşu olmak , Ortadoğu'nun siyasi çalkantısına konum olarak yakın olmak kurgudaki siyasi yapıyı doğrudan etkilemiştir. Savaştan, ölümden kaçmak isteyen göçmenler için Kandalı'nın da dahil olduğu coğrafya Batı'ya, umuda açılan bir kapı gibidir. Bu nedenle o bölgede insan kaçakçılığı bir iş kolu haline gelmiş; kaçakçılar, iş birlikçileri için göçmenler bol getirili ticari bir “ mal” a dönüşmüştür.

İnsan kaçakçılığı, pek çok yerde çoğu kişinin bildiği, kanıksadığı bir duruma dönüşmüştür. Çünkü bu tür işlere bulaşanlar kendilerine yardım edecek güvenlik güçleriyle işbirliği yaparlar. Romanda bu odak figürün okul arkadaşı Ender'in babası aracılığıyla yansıtılır. Bu kişiler karar verdikleri sürece insan kaçakçılığı sorun çıkmadan sürdürülür. Bu durum, o bölgedeki siyasi kirlenmenin de bir göstergesidir. Odak figür, yaşı küçük olduğu için bu bağlantılar babası tarafından kurulur. Ancak herkes gibi Gaza da küçük yaşlardan itibaren bu tür bağlantılardan haberdardır. Babası kaptanlarla olan sorunları çözmek için evden uzaklaştığında Gaza bir süre göçmenlerle yalnız kaldığında ve yukarıda sözü edildiği gibi onları bir “ deney malzemesi” olarak kullanır. “Depo Ülkesi” adını verdiği hayal ülkesinde aynı dili bile konuşmadığı çaresiz göçmenlerin onun verdiği emirler doğrultusunda yaşadıklarını izleyerek insanın doğaya aykırı oluşunu kanıtlamaya çalışır. Altıya böldüğü

ekrandan, altı kamera aracılığıyla izlediği bu toplumun demokrasinin ilk evrelerini yaşadığını düşünür. “ *Seçime inanıyor ancak kendi adayları kazanmadığı sürece sonuca güvenmiyorlardı.*” (s. 141) alıntısıyla odak figür kameralardan izledikleri aracılığıyla siyasi yapının kişisel çıkarlarla biçimlendiği sonucunu çıkarır. Onun oluşturduğu “Depo Ülkesi” dünyadaki güçler dengesine uygun davranışlar sergileyerek Gaza’nın kirlenmiş insanların oluşturduğu kirli siyasi yapı düşüncesini doğrular.

Gaza “Depo Ülkesi’nde ironik biçimde demokrasinin güçlü olanlar tarafından çıkarlara uygun işletildiğini kanıtlamaya çalışır. Bu küçük ülkede insanları siyasi anlamda kontrol etmek isteyen kişi, karşısındakinin korkularından faydalanarak istediklerini yaptırır. “Depo Ülkesi’nde güç, odak figürdedir. Çünkü onları aç ve susuz bırakabilme, oradan kurtarabilme, yaşamalarına izin verme gücüne sahip olan odur. Rastin, hem Gaza’nın hem göçmenlerin dillini konuşabildiği için güçlü olan diğer kişidir. Güç sıralaması ihtiyaçların karşılanmasına göre oluşur. O da böbreğini verecek kadar sevdiği bu insanların çıkarlıklarına öfkelenerek demokratik bir seçimle lider olsa bile onlara saçma isteklerini bile yaptırarak gücü aracılığıyla öfkesini dışa vurur:

“ *Gerçekten de bir demokrasideydik artık. Lider yalanlar söyleyerek yönettiğini sanıyor. Halk uyduğu bütün kanunların kendi iyiliği için konulduğuna inanıyor, ülkedeki tek yayın organı olan radyonun spikeri de her şeyi görüyor, deli taklidi yapıyordu.* “ (s. 147)

Alıntıda sözü edilen siyasi yapı eleştirisi zeki bir genç olan Gaza’nın gözledikleri aracılıyla ulaştıklarının sonucudur. Her ne kadar hayali bir ülke aracılığıyla yansıtılsa da gerçeklik payı olduğu romanın bütününde yansıtılır.

Korkunun egemen olduğu Depo Ülkesi'nde her ne kadar demokrasi varmış gibi seçim yapılsa da otoritenin hatırlatılması, liderin varlığını baskıyla hissettirmesi az gelişmiş toplumlarda demokrasinin uygulanmasına bir eleştiri niteliğindedir. Rastin'in Gaza'yı kullanarak kendi halkıyla kurduğu iletişimi korkuya dayalı olarak sürdürmesi bu çelişkiyi yansıtır, hatta zaman zaman göçmenlerden birini kemerle kırbaçlatması, gücün kendinde olduğunu göstermeye yönelik bir davranış olarak yorumlanabilir. Milyonlarca insanın depodaki küçük ülkede olduğu gibi yönetiliyor oluşunun vurgulanışı dünyadaki siyasi yapıya yönelik bir ironi olarak açıklanabilir.

Yaşadıkları uzamlardaki siyasi yapı bireylerin yaşama bakışlarını etkiler. Romanın bütünündeki uzamların siyasi anlamda güvenli uzamlar olmayışı, ezen ve ezilen ilişkisinin çok net çizgilerle ayrılmasına neden olur. Gaza'nın Depo Ülkesi de küçük ya da büyük insanların bulunduğu her yerde güçlünün gücünü hissettirme çabasıyla hareket ettiğini gösterir. Roman boyunca Gaza'nın iç monologları ve Rastin'le göçmenlerin diyalogları aracılığıyla siyasi yapının bireyi şekillendirmedeki etkileri yansıtılır:

”On beş yıldır Kandali'dan çıkmamıştım ama en az üç kitadan insan ayağıma kadar gelmişti...Kaçakların yabancısı olduğum türü kalmamıştı. Bu Rastin de büyük ihtimalle politik nedenlerle ülkesini terk edenlerden biriydi. Çünkü özellikle onların gözlükleri kırık olurdu...Daha fazla kitap okumasınlar diye.” (s.127)

Ülkelerdeki siyasi karışıklıklar göçlerin önemli nedenlerinden biridir. Yaşadıkları topraklardaki siyasi belirsizlikler insanları tüm tehlikeleri göze alarak yollara düşmeye mecbur bırakır. Onların bu çaresi kaçışları üzerinden çıkar elde etmeye çalışanlar için artık insan olarak değil de ticari bir mal olarak görülmeye başlanırlar.

SONUÇ

Coğrafya; insanın kaderine dönüşen, onun tüm yaşamını etkileyen önemli bir unsurdur. Bu nedenle insanların kişilik oluşumlarının, yaşam algılarının doğup büyüdüğü yerin gerçeklikleriyle şekillendiğini söylemek yanlış olmaz. Hakan Günday'ın "Daha" adlı romanında odak figürün yaşadığı uzam oldukça keskin bir gerçeklikle iç içedir. Bu çağın önemli bir gerçekliği olan göç olgusunu ele alan kurguda, Gaza, babasının insan kaçakçısı oluşu nedeniyle yaşamını yönlendirmek için pek fazla seçeneğe sahip değildir. Yaşadıkları ülkelerdeki siyasi, toplumsal gerçeklikler nedeniyle göç etmek zorunda kalanların da anlatıldığı romanda iç içe geçmiş hayatlar aracılığıyla uzamların bireyleri şekillendirmesi okuyucuya aktarılır. Romanın kurgusu içinde uzamsal gerçeklikler iyi bir gözlemci olan odak figürün tanıklıkları aracılığıyla yansıtılır. "Daha" da odak figür ve Rastin gibi dünyaya olumlu katkılarda bulunmak isteyen kişilerin yaşanan coğrafyalardaki olumsuzlukların etkisiyle hızla ve şaşırtıcı bir biçimde olumsuzluğa doğru değişimi üzerinden birey-uzam ilişkisi irdelenir.

Gaza; zeki, farklı bakış açılarına sahip bir çocuktur. O doğarken annesi ölmüştür. Onun anne sevgisinden yoksun büyümesinin yarattığı eksikliği, otoriter ve duyarsız bir babayla daha da büyük bir boşluğa dönüştür. Yalnızlığı ve seilmeye olan açlığı, içinde büyüyen öfkenin temelini oluşturur. Babasının insan kaçakçısı olması ve yaşadığı küçük kasabada bunun herkes tarafından bilinmesi okulda da dışlanmasına yol açar. Babası gibi insan kaçakçılığı işine bulaşmış olan Jandarma Çavuşu'nun oğlu Ender'den başka arkadaşı

yoktur. Bu suç ortaklığına dayalı arkadaşlık ise Gaza'nın yalnızlığına çözüm olabilecek güçte değildir. Farklı bir mekanda, farklı bir ailede dünyaya gelseydi çok farklı bir yaşama sahip olabilecek olan Gaza, böyle bir çevrede zekasını göçmenler üzerinde deneyler yaparak kullanacak kadar duyarsızlaşır. İnsanın doğasında olan olumsuz özelliklerini kanıtlamaya yönelik bu deneyler, onun insanlara olan öfkesini artırmaktan ve eleştirdiği insanlardan biri olduğunu görmesinden başka bir işe yaramaz.

Gaza'nın Depo Ülkesi, romandaki küçük uzamdır. Büyük uzam Kandalı, bu küçük ülkeden görüntü olarak farklı olsa da insanların zaafı, bencillikleri, çıkarlıkları ve koşullar karşısındaki tutumları açısından benzerlik gösterir. Bu iki uzamın keskin gerçeklikleri odak figürün dokuz yaşından önceki kişilik özelliklerinin bütünüyle değişmesine neden olur. Çünkü insan bir depoda ya da bir kasabada yaşıyor olsa bile davranışlarını çoğunlukla çıkarlarına göre belirleyen bir varlıktır. Bu durum da Gaza'nın yaşadığı güvensizlik duygusunu besler. İnsanlara sevgiyle yaklaşmaktan vazgeçtikçe daha öfkeli ve merhametsiz davranışlar sergilemeye başlar. Romanın başında annesini hiç tanımamış olmasından kaynaklanan duygusallığı ilerleyen bölümlerde ortadan kalkar. Katı, acımasız biri olur. Havalandırmayı açmayarak ölümüne neden olduğu Cuma için duyduğu vicdan azabı onunla sık sık kurduğu iç diyaloglar aracılığıyla ortaya çıkar. Bir noktadan sonra Cuma, onun vicdanının yerine geçerek hayali bir iç hesaplaşmanın ortaya çıkmasını sağlar. Romanda bu iç hesaplaşmalar, insana ve insanlığa ait çıkarımlar iç monologlar ile verilir. Gaza'nın yaşadığı ortamdan etkilenişi ve buna bağlı olarak kişiliğindeki, hayata bakışındaki olumsuz değişimler bu şekilde okuyucuya

hissettirilir.

Göçmenlerden biri olan Rastin de siyasi nedenlerden ötürü ülkesinden kaçmak zorunda kalmıştır. Siyasi mücadelesindeki temel amacı, halkının daha adil ve insanca yaşayacakları bir düzenin oluşmasına katkıda bulunmaktır. Bu yüzden eğitiminden, gelecekle ilgili bireysel beklentilerinden, ailesinden vazgeçmiştir. Onlar için ülkesinden kaçmak zorunda kalan bu eğitilmiş genç, depodaki göçmenlere zarar gelmemesi için böbreklerinden birini vermeyi bile göze alır. Ancak onların çıkarları söz konusu olduğunda kendisini hiç düşünmeden karşılımlarına aldığını görerek büyük bir hayal kırıklığı yaşar. Rastin de değişir ve onun yaşadığı değişim de Gaza'nın yaşadığı gibi olumsuzdur. Gaza, bu nedenle Rastin'de ve onun hayal kırıklıklarında da kendine haklılık payı çıkarabileceği bir yan bulur. Böyle iyi, eğitilmiş ve halkı için kendi yaşamından bile vazgeçecek kadar özverili birinin bile en ufak kişisel çıkarlar için vazgeçilebilir olduğunu görmek onu hem öfkelenir hem de rahatlatır. Ancak kendiyi baş başa kaldığında iç sesi ve vicdanı olan Cuma, ona yanlışlarını gösterir. Başka bir yerde tamamiyle başka biri olarak başka bir hayat sürecinin farkında olacak kadar zeki olan Gaza, yaşadığı ya da tanık olduğu her kirlenmişlikte öfkelerini çoğaltır.

Romanda odak figürün yaşadığı değişimi neden sonuç bağlamında göstermek amacıyla geriye dönüş tekniğinin etkin olarak kullanıldığı görülür. Bu tezin konusu olan uzamın bireyi nasıl değiştirdiğini okuyucuya aktarmak açısından geriye dönüşler önemlidir. Yapıtta odak figürün dokuz yaşıyla on beş yaş arasındaki toplumsal gerçekliklerin etkisiyle nasıl bir dönüşüm yaşadığı bu teknik aracılığıyla yansıtılır.

Göçmenler depoya gelir, orada gitmek için uygun zamanı beklerken kalır, kaçmak için uygun zaman ayarlandığında da giderler. Ancak ne depodan ne de Kandalı'dan hiçbir yere

gidemeyen Gaza, bu süreç içerisinde gözledikleriyle, yaşadıklarıyla, tanıklıklarıyla başka bir kişiye dönüşür. Dokuz yaşındayken arkadaşı Ender'in kendisine köfte yapan bir annesinin oluşunu kıskanan ve buna içeren çocuk artık yoktur. Kurguladığı ülkede, çaresiz insanları birer deney hayvanı gibi kullanan acımasız biri vardır artık. Aradaki bu değişimin nedeni yaşanan uzamdaki toplumsal, ekonomik, siyasi ve ahlaki gerçekliklerdir.

Hakan Günday'ın "Daha" adlı romanı uzamsal gerçekliğin birey üzerindeki etkilerini odak figürdeki değişim üzerinden okuyucuya aktarır. Romanda yaşanan değişimi somutlamak için geriye dönüş tekniğine çok sık başvurulduğu görülür. Odak figürdeki olumsuzluğa doğru evrilmenin sonuçları iç monolog anlatım tekniği ile yansıtılır. Yaşam algısındaki olumsuzluğa gidişin odak figüre etkileri bu teknik aracılığıyla gösterilir. Ayrıca romanda insanın yaşadığı çevre aracılığıyla şekillendiği; olaylara ve insanlara keskin zekasıyla yaklaşan, bu sayede insanların ve toplumların birbiriyle çelişen davranışlarının farkında olan Gaza'nın söylemleri aracılığıyla okuyucuya aktarılır. Romanda; uzamsal gerçekliğin bireyin yaşam algısının oluşmasına etkisinin, olaylar ve figürler arasındaki ilişkiler aracılığıyla neden- sonuç bağlamında yansıtıldığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

* Hakan Günday, Daha, Dođan Yayıncılık, 2013,1. baskı, İst.

* Yrd. Doç. Dr.Sevcan Güleç Solak, *Mekan-Kimlik Etkileşimi: Kavramsal ve Kuramsal Bir Bakış*, Karamanođlu Mehmetbey Üniversitesi,